

АНТРОПОЦЕНТРИЧНИЙ ПІДХІД ДО УКЛАДАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПЕРЕКЛАДНОГО СЛОВНИКА ТЕХНІЧНОЇ ЛЕКСИКИ

Купріянов Є.В.

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків, вул. Пушкінська 79/2, тел. 707-63-60,
e-mail: cuprijanow.eugen@yandex.ua*

Сучасна комп'ютерна лексикографія розвивається у двох напрямках. Перший пов'язаний з упровадженням та пристосуванням підходів традиційної лексикографії в електронному словникарстві з використанням інформаційних технологій, а другий – розв'язанням питань щодо розвитку ідей та принципів, які неможливо здійснити у «паперових» словниках. Однією з таких ідей є розроблення принципів теоретичних принципів та практична реалізація антропоцентричного опису галузевої лексики в електронному словнику, зокрема перекладному. З огляду на це, зауважимо, що головним завданням лінгвоцентричних словників є реєстрація, описання та оцінка наявних мовних фактів. Антропоцентричні словники покликані допомогти користувачеві, по-перше, у формування мови як приналежності до свідомості, а, по-друге, в ефективному використанні мови [1, с. 132].

Ураховуючи сказане вище, антропоцентричні перекладні словники мають містити не лише перелік іншомовних термінів разом з їх перекладами, а й також сприяти засвоєнню та зрозумінню галузевої лексики (як іншомовної, так і національної), розвивати здібності користувача розкривати лексичні, граматичні та стилістичні особливості галузевої лексики в тексті оригіналу, враховувати лінгвальні та екстралінгвальні чинники, що можуть впливати на рішення щодо перекладу речення у цілому та окремого терміна зокрема.

Актуальність розвідки зумовлена потребою ефективного інформаційного забезпечення перекладацької діяльності, підготовки перекладачів в умовах виробництва та навчального процесу та вироблення нових підходів до розвитку лінгвістичної та предметної компетенції. Мета нашої розвідки – розглянути окремі базові питання методики укладання електронних технічних словників антропоцентричного типу. Для досягнення цієї мети необхідно: 1) прокоментувати етапи перекладу та когнітивні процеси, пов'язані з ними; 2) визначити основні види лінгвістичної та енциклопедичної інформації, якими оперує перекладач на різних етапах перекладу; 3) схарактеризувати структуру й зміст електронного технічного словника антропоцентричного типу.

Основна ідея когнітивного аспекту дослідження перекладацької діяльності полягає в необхідності переходу від рівня мови до сфери мислення з метою вивчення ментальних операцій, що визначають розуміння, вибір мовних засобів [2, с. 8]. Зважаючи на це, когнітивна модель процесу перекладу поділяється на три основні етапи: 1) аналіз тексту мовою оригіналу; 2) перекодування тексту

засобами мови перекладу; 3) реалізація тексту мовою перекладу. Під час аналізу та розшифрування вихідного тексту перекладач оперує лінгвістичними та енциклопедичними знаннями, представленими в статичному й динамічному фреймах. Статичні фрейми, як зауважує І. М. Ремхе, є тими структурами, які відбивають сформовану систему знань перекладача, що склалася в процесі його когнітивної діяльності. Динамічний фрейм формується під дією вербальних подразників із тексту шляхом запускання особливої пошукової системи, що виокремлює відповідники між інформацією, закладеною в тексті, і когніцією перекладача, які дають змогу зрозуміти інформацію [2, с. 12].

Статичний фрейм містить термінологічну лексику, знання про предметну галузь. Інформаційними елементами динамічного фрейму можуть бути словесне оточення термінів у контексті, особливості функціонування терміну в конкретному значенні у тій чи іншій предметній сфері тощо. На етапі аналізу вихідного тексту відбувається його усвідомлення, шляхом поділення на мінімальні інформаційні одиниці, ідентифікація серед інформаційних одиниць термінів і термінологічних словосполучень, їх оточень та семантики. На етапі розшифрування виробляється стратегія перекладу змісту тексту, що полягає у встановленні синтаксичних та семантичних особливостей термінів мови оригіналу та виборі відповідних еквівалентів мовою перекладу. На останньому етапі перекладач створює текст мовою перекладу.

Отже, електронний словник складають лінгвістичний та енциклопедичний розділи. У лінгвістичному передбачено режими тлумачення, словотвірних характеристик та ілюстративних контекстів. Режим тлумачення призначений для семантизації заголовкового терміну й містить такі лексикографічні параметри: український еквівалент відповідно до окремого значення англійського терміну; англійська дефініція заголовкового терміну з перекладом українською мовою; англійські видові номінації й усталені словосполучення; синоніми до заголовкового терміну. Режим словотвірних характеристик подає для вхідного терміну: англійські регулярні й контекстуальні словосполучення, їх перекладні відповідники. Режим контекстів репрезентує особливості вживання заголовкового терміну в конкретному значенні. Енциклопедичний розділ словникової статті подає інформацію про предмети або поняття, репрезентовані термінами аналізованої галузі у вигляді: вербального опису предметів або технічних процесів; екстралінгвальні засоби опису, що сприяють не лише розширенню фонових знань про предметну галузь, а й точнішому вибору перекладного еквівалента.

Список літератури

1. Морковкин В. В. Антропоцентрический версус лингвоцентрический поход к лексикографированию // Национальная специфика языка и ее отражение в нормативном словаре / В. В. Морковкин – М., 1988. С. 131–136.
2. Ремхе И. Н. Когнитивные особенности перевода научно-технического текста (на материале текстов металлургической промышленности) : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук : спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / И. Н. Ремхе. – Челябинск, 2007. – 25 с.